

ANDRIESCU-BOGDAN, Nicolai

(Pseudonim: N.A. Bogdan; alte pseudonime: Basile N. Lupu, Cesar, Clio, Dan, Iassiensis, N. a Irinei)

N. 10 mai 1858, Iași – m. 17 aprilie 1939, Iași. Istoriograf, gazetar, poet, prozator și dramaturg. Fiul lui Gheorghe, postelnic, și Irena (n. Andriescu). Studii primare la Școala de la Biserica Sf. Trei Ierarhi din Iași, apoi Gimnaziul „Alexandru cel Bun“ și Liceul Național din Iași. Cursurile Conservatorului de Muzică și Declamațiuni din Iași (1879-1882). Activitate timpurie de publicist (1874-1879). Editor al revistelor *Scrieri amuzante* (1875-1876, redenumită, de la numărul al șaptelea, *Curierul d'amour*), *Cabinetul de lectură* (1878), *Arta* (1883-1884) și *Lupta cu viața* (1903-1905), aceasta din urmă scrisă în întregime de el. Alte activități: secretar al Corpului de Portărei al Curții de Apel din Iași (1878-1881), angajat ca artist-gagist la Teatrul Național din Iași (1880-1889), dar și la alte teatre din Basarabia și Bucovina (1881-1891), tachigraf-redactor (i.e. stenograf) la Consiliul Permanent al județului Iași (1891-1893), ofițer al Stării Civile la Primăria Iași, secretar general al Primăriei și prim-ajutor de primar, bibliotecar în cadrul Centrului de Studii Franco-Române „Luteția“. Redactor la *Liberalul*, *Era nouă*, *Arhiva*, *Orașul* și *Ioan Neculce*. Colaborează la *Femeia română*, *Telegraful*, *Steaua României*, *Zimbrul*, *Cele trei Crișuri*, *Familia* etc. În străinătate, publică la *Revue Parisienne*, *La Revue Franco-Italienne*, *L'Université Littéraire*, *Revue Firenziènne* și *Geflügel Börse*. Publică scrieri monografice, poezii, epigrame, satire, traduceri (și adaptări) din Shakespeare, Molière, Beaumarchais etc., comedii și piese istorice. Lucrările sale dramatice au fost adeseori jucate pe scena Teatrului Național din Iași.

Dramaturg prolific, cu înclinații spre drama istorică și spre comedie, N.A. Bogdan este pomenit arareori în lucrările de istorie a literaturii române. De altfel, cu excepția lui Al.

Ciorănescu, niciun alt critic nu și-a manifestat, în mod real, interesul cu privire la creația dramaturgică și la scrierile de teorie teatrală ale acestuia. Idealizate, personajele din piesele sale sunt departe de a reflecta trăsăturile reale ale mediilor sociale din care provin. Cel mai adesea, sunt prelucrate teme din folclorul românesc și adaptate la situații inedite (teme la care revine în *Povești și anecdote din popor* – 1892 și în *Povești și bazaconii din Moldova* – 1923). Cu toate strădaniile sale, autorul nu ajunge decât la un comic grosier, adeseori neclar în aluzii. Modelul rămâne, aproape constant, vodevilul francez. *Licențiații* se constituie dintr-un dialog în versuri puțin izbutite, având ca subiect dorința unei fete de a se căsători cu Năzărescu, un avocat pe care Stan Gârbaciu nu și-l dorește ca ginere sub niciun chip și care, în final, confirmă intuiția tatălui, fiind demascat ca un pierde-vară. Reacțiile personajelor sunt destul de primitive, ca în replica dată de Stan soției: „Cată bine viitorul și pe cel care-l urzește;/ Căci dacă nu m-ascuți pe mine, jur pe sfântul Dumnezeu/ Jur c-am să rup zece ciomege-n orice zi de trupul tău“. Unei iubiri nedorite încearcă să-i facă față și Lița din *Lița pescărița*, subiectul fiind inspirat de comedia-vodevil *Le Meunière de Marly* de Mm. Mélesville și Ch. Duveyrier. În *Izvorul lui Dan*, într-un cadru bucolic (denumit, cu o naivă inspirație, Drăgostești), iubirea se strecoară pe căi oculte în sufletul Frosiniței și în cel al Zamfiriței; în acest spațiu, izvorul – numit și „izvorul Ursitelor“, unde „fetele și băieții de țaran vin la fiecare schimbare de lumină de-și caut de dragostele lor“ – pare să aibă virtuți magice, personajele mărturisindu-și trăirile intime prin muzică și vers, în timp ce din oglinda apei primesc răspunsuri cu privire la soarta care le așteaptă; în fapt, totul se dovedește o farsă a doi tineri, Iorgu și Alexandru, care își caută miresele; cântecele sunt însoțite de versuri ce vor să atingă un ton elegiac, dar care, din nefericire, cad în desuetudine.

Destinate spectacolelor de societate, piesele istorice ale lui N.A. Bogdan sunt moralizatoare și, cel mai adesea, au intrigi minore, putând fi reprezentate doar pe scene fără mari pretenții. În *Iuga*, răspunsurile oferite lui Vodă se vor pline de miez, chiar dacă, în realitate, sunt lipsite de spirit, iar în *Berbecii la păscut*, pe fundalul tematic al asupririi poporului, urmărim lecția dată boierilor de un țaran (Iuga), care pare să-și fi câștigat

rolul de sfetnic de taină al domnitorului Vasile Lupu. Urmând modelul pieselor antice, în *Traian și Dochia*, legendă în versuri într-un act, este adus în fața spectatorilor un dublu cor, al daceilor și al romanilor, care comentează cu gravitate pe marginea acțiunii dramatice: după un război pe care îl câștigă și în care își manifestă cruzimea, lăsând în urmă leșurile dacilor, Aureliu se prosternează în fața reginei Dochia, „Ca să simți mai bine patima sădită/ În suflet de tine!“, iar Traian își mărturisește sentimentele, „Căci eu când te privesc/ Și mintea-mi prăpădesc!“; urmându-și destinul, Dochia se preface într-o stâncă de piatră, urmare a unei vine fără vină, aceea de a fi sărutată, împotriva voinței ei, de Traian. Într-o altă piesă, sărutul nevinovat al unui copil o transformă pe Baba-Cloanța în Zâna-Zorilor (în *Ghiocel și Baba-Cloanța*). În *Ciocârlie și Ciocârlan*, includerea instrumentelor muzicale printre „actanții“ piesei nu reușește decât să aducă o confuzie în planul acțiunii și al țelului artistic.

Pe lângă textele dramatice, N.A. Bogdan a publicat *Amintiri glumețe din teatru* în paginile organului politic și cultural al Junimii, *Era nouă* (1889-1900). Aceleași *Amintiri...* îi apar și în *Familia*, în timp ce la *Scena* (1903) trimite *Amintiri glumețe și triste* (despre Matei Millo, Teodor Popescu, Theodor Teodorini, Fani Tardini ș.a.). În 1890, își exprimă amărăciunea legată de neselectarea piesei *Nicolae Adrian* de comitetul Teatrului Național din București, piesă pe care o va publica, în 1893, într-o broșură cu titlul *Pe câmpul de onoare*. A tradus mult, pentru scena Teatrului Național din Iași, piese de boulevard, dar și din Shakespeare, Molière, Beaumarchais, Zola etc. Rămân de interes articolele în care reflectă viața teatrală, dar și memorialistica publicată în paginile revistei *Familia*, condusă de Iosif Vulcan. *Arta de a vorbi, recita și declama în societate, în public, pe scenă & ct.* (1899) este un studiu pierdut cu totul din atenția celor care se ocupă de pregătirea vocii artiștilor scenei, în ciuda unor sugestii de interes până astăzi și chiar dacă, pe alocuri, sunt strecurate observații de o firavă originalitate. În plus, urmând un model stilistic clasic, autorul caută corijarea vorbirii defectuoase și atingerea unui stadiu în care actorul (sau cel care își propune să se prezinte în fața publicului) să se poată exprima „într-un chip clar, concis și interesant“. Influențat, probabil, de lucrările de retorică ale lui D. Gusti, I. Benescu, V.A. Urechia și Gh. Adamescu,

N.A. Bogdan publică un volum (un manual) cu numeroase aprecieri de ordin tehnic și filologic. Mai mult, demersul autorului se înscrie într-un efort de estetizare a limbii și de salvagardare a unor reguli clare cu privire la rostirea scenică (sau în contextul vorbirii publice), chiar dacă prezentarea acestora este realizată într-o manieră eclectică, cu salturi de la problemele teoretice la cele de *elocutio*.

În scurta perioadă de actor, N.A. Bogdan a jucat în spectacole cu piese scrise, adaptate sau traduse de el. Multe din propriile creații au fost puse în scenă de trupe de diletanți din Moldova și Transilvania. Cu toată diversitatea creației sale, N.A. Bogdan rămâne cunoscut mai cu seamă prin monografia dedicată orașului Iași.

Opera: *Din scrierile lui Nicolai A. Bogdan*, Iași, 1879; *Țurcanul*, dramă originală într-un act, Roman, 1879; *Trei amanți*, comedie într-un act, Roman, 1879; *Licențiații în drept și spirtoase*, comedie în versuri; *Azur-Ilderim-Aga*, comedie farsă, Iași, 1880; *Iuga sau Berbecii la pască*, comedie istorică, Iași, 1881; *Din viața de azi*, Iași, 1883; *Ana Doamna, soția lui Alexandru cel Bun*, dramă în 5 acte, Oradea, 1884; *Cuibul fericirii*, Iași, 1884; *Bogdan I sau Întemeierea Moldovei*, tragedie în 5 acte în versuri, Oradea, 1890; *Ciceron*, dramă în proză în 5 acte, Iași, 1892; *Abraam*, legendă biblică dramatică în 3 părți, în versuri, Iași, 1892; *Frunze verzi*, poezii și epigrame, Iași, 1892; *Izvorul lui Dan*, operetă în 1 act, Iași, 1892; *Traian și Dochia*, legendă lirică într-un act, Iași, 1892; *Berbecii la pască*, comedie în versuri în trei tablouri, Iași, 1892; *Povești și anecdote din popor*, Iași, 1892; *Pe câmpul de onoare*, dramă în 3 acte, Iași, 1893; *Și nouă, și vechi*, Iași, 1893; *Canțonete, cuplete, scene*, Iași, 1893; *Licențiații*, comedie, Iași, 1894; *15 comedii* (Iași, 1894) [cuprinde: *Licențiații*; *Lița Păscărița* (muzica de Tudor cavalier de Flondor); *Azur-Ilderim-Aga sau Pasportul unei actrițe*; *În dorul căpșunelor...*; *Plăieșii de la Baia* (localizare după „Brouillés depuis Wagram“); *O jalobă în atmosferă*; *Dragoste cu undița* (localizare după „La mort du pécheur“); *75 000 franci* (prelucrare după „Les enfants avant tout“); *Ah! măritați-mă o dată!* (localizare după „L'Epouvantail“); *Fă-mi plăcerea și mă bate!* (localizare după „Maître Bâton“); *La drumul mare* (piesă

scrisă în 1873); *Care din doi?* (prelucrare după „Une minute trop tard“); *Culai Făt-frumos* (localizare după „Les amoureux de Claudette“); *Inimei nu ai ce-i face* (localizare după „Le Brosseur“); *Din tainele iubirii* (localizare după „Les Gaitées Champêtres“); *Bursucul sau Un vânat primejdios*, comedie vodevil în 5 acte, Iași, 1896; *Arta de a vorbi, recita și declama în societate, în public, pe scenă & ct.*, studiu critic, Iași, 1899; *Să jubilăm*, Iași, 1901; *Regele Carol I și a doua sa capitală*, București, 1916; *Să râdem!*, Iași, 1902; *Monologuri*, Iași, 1903; *Orașul Iași*, Iași, 1904; *De scârba boilor*, Iași, 1911; *Alte 15 comedii originale, prelucrări, traduceri*, București, 1924; *6 piese cu caracter istoric*, Iași, 1927; *De haz și de necaz*, Iași, 1929; *Cel mai nou ghid al Iașului*, Iași, 1932; *Istoria neamului românesc povestită în zece șezători de Moș Andrei Gurăbogată*, București, 1937; *Alexandru cel Bun*, dramă în 5 acte. *Molda*, tragedie în cinci acte. *Ciceron*, dramă în cinci acte. *Pe câmpul de onoare*, dramă în trei acte, Iași, f.a. **Traduceri:** E. Carrance, *Casa de închiriet*, Iași, 1882; R. de l'Isle, *Marsilieza*, Iași, 1886; W. Shakespeare, *Hamlet, principele Danemarcei*, Iași, 1887; A. Theuriet, *Jean-Marie*, dramă în versuri, Iași, 1891; P. Mollé-Gentilhomme, C. Guérault, *Marchiza de Pompadour*, Iași, 1894; E. Scribe, *De-a baba-oarba*, Iași, 1903; E. Carrance, *Căpitanul Bumbdeaur*, comedie într-un act, Iași, 1906; E. Carrance, *Căpitanul Bumb de Aur*, Iași, 1906 etc.

Referințe critice: N. Iorga și N.A. Bogdan, în *Liberalul*, 1904; A.D. Xenopol, în *Analele Societății Academice Române*, t. XXVII, 1904-1905; N. Iorga, în *Revista istorică*, 1919; P.Gr. [Gr.T. Popa], în *Însemnări ieșene*, 1916; Ș. Mărcuș, *Thalia*, 1945; Al. Ciorănescu, *Teatrul românesc în versuri*, 1943; Gh. Cardaș, *Documente literare*, I, 1971; O. Bîrlea, *Istoria folcloristicii românești*, 1974; I. Maței, *Personalități ieșene*, II, 1975; I. Massoff, *Teatru românesc*, VII, 1978; A. Leon, *Umbre*, IV, 1979; G. Ștrempel, *Bibliografia românească modernă*, I, 1984; O. Rusu, C. Ostap, în N.A. Bogdan, *Orașul Iași*, 1997; C. Teodorovici, în *Dicționarul general al literaturii române*, 2016; M.-C. Ghenghea, în *Ioan Neculce – Buletinul Muzeului de Istorie a Moldovei*, nr. 23, 2017.

Tiberius Vasiniuc